

Slutrapport från ett utvecklingsprojekt
i Sörmland 2001–2002

FOLKBILDNING som lokal utvecklingskraft

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET

Folkbildningsförbundet är studieförbundens intresseorganisation och har till uppgift att stärka studieförbundens ställning i samhället genom omvärldsanalys, kommunikation och samverkan.

På www.studieforbunden.nu finns mer information om Folkbildningsförbundet och länkar till samtliga studieförbund.

LÄNSBILDNINGSFÖRBUNDEN

Länsbildningsförbunden, Folkbildningsförbundets regionala organ, har till uppgift att främja studieförbundens folkbildningsarbete. Till skillnad från Folkbildningsförbundet har länsbildningsförbunden också folkhögskolor och regionala kulturinstitutioner som medlemmar.

DE TIO STUDIEFÖRBUNDEN

Arbetarnas studieförbund (ABF)

Folkuniversitetet

Medborgarskolan

Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV)

SISU Idrottsutbildarna

Sensus studieförbund

Studiefrämjandet

Studieförbundet Bilda

SV, Studieförbundet Vuxenskolan

Tjänstemännens Bildningsverksamhet (TBV)

Folkbildning som lokal utvecklingskraft är utgiven av
Folkbildningsförbundet – studieförbundens intresseorganisation.

Faktatext: Christine Cars-Ingels

Intervjuer: Marie Sälmark

Fotografier Strängnäs: Mona Skoglund

Fotografier Vingåker: Bertil Ljungberg

Layout: Ordförådet

Tryck: GET AB

Stockholm/april 2003

ISBN 91-85294-64-0

Materialet får citeras fritt om upphovsmannen anges.

Förord

Det råder bred enighet om att studieförbunden utgör en väsentlig kraft i det lokala kultur- och bildningslivet, både ur lokalsamhällets och individens perspektiv. Studieförbunden kan genom sin verksamhet bidra till människors utveckling och bildning och därigenom stärka den lokala demokratiska processen.

Under senare år har förutsättningarna för studieförbundens lokala närvaro förändrats. En omfattande strukturomvandling har ägt rum med administrativa rationaliseringar och sammanslagningar av lokalavdelningar som följd. Under en tioårsperiod har de reducerats från ca 1 500 till drygt 500. Orsakerna till detta är sannolikt flera, men en är säkert sänkta samhällsbidrag som tvingat fram minskad administration.

I och med att ekonomin i kommuner och landsting har försämrats har också anslagen till studieförbunden kommit att ifrågasättas, och på många håll har betydande nedskärningar gjorts. Insikten om studieförbundens betydelse för lokalsamhället har minskat, samtidigt som en rad nya aktörer inom vuxenutbildningsfältet har tillkommit.

Denna situation, med krympta ekonomiska resurser och en minskad förståelse för studieförbundens särart och betydelse, bottenar till stor del i att dialogen mellan å ena sidan kommuner och landsting och å andra sidan studieförbunden har försvagats eller upphört. Utvecklingen är oroande och utgör bakgrunden till projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” som initierades av Folkbildningsförbundet, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet. Syftet med projektet har varit att söka nya former för dialog och samverkan, både mellan studieförbunden och mellan studieförbund och kommuner/landsting, samt att finna konkreta samverkansformer till ömsesidig nytta och för lokalsamhällets utveckling.

Projektet förlades till Södermanlands län och till Vingåkers och Strängnäs kommuner. En viktig förutsättning var att projektet, bortsett från central och regional projektledning, skulle genomföras med reguljära resurser. Projektet tog sin början med ett upptaktsseminarium i Malmköping den 2 oktober 2001.

Stockholm i april 2003

Maicen Ekman, generalsekreterare

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET
Studieförbundens intresseorganisation

Innehåll

Sammanfattning	3
Projektets syfte	4
Projektets mål	4
Central styrgrupp	5
Planering och genomförande	11
Lokala förutsättningar	11
Studieförbundens situation	13
Sammanställning av kommunbidrag till studieförbunden 2000–2001	14
Varför får folkbildningen samhällsstöd?	15
Diskussion och slutsatser	23
En långsiktig process	23
Erfarenheter och lärdomar	24
Delprojekt "Dialog landstinget"	26
Behöver kommunerna studieförbunden?	26
Studieförbundens dubbla demokratiroll	27
Lokal närvaro för lokal dialog	28
Gemensamma mål – olika roller	29
Bilaga projektplan	35
Bilaga utvärderingsenkät	40

Sammanfattning

För bara ett tiotal år sedan hade politiker ofta egna erfarenheter av att gå i studie-cirkel, men så är det inte lika ofta nu. Det saknas i många fall strukturer för samarbete mellan studieförbunden och kommunerna, vilket har lett till en starkt försvagad relation och allt färre diskussioner mellan kommunvärlden och de idéburna organisationerna. Samtidigt söker kommunerna nya former för att vitalisera demokratin och få fler medborgare att aktivera sig. Det finns ett ömsesidigt behov av dialog mellan kommuner och studieförbund. Parterna behöver precisera på vilket sätt de kan bidra till en positiv samhällsutveckling som gör lokalsamhället attraktivt att leva och bo i.

Lokal närvaro

Den strukturomvandling som studieförbunden har genomgått, med allt färre lokal-kontor som följd, gör att de måste hitta nya former för att göra folkbildningen synlig i varje kommun. Det finns inte någon självklar modell, utan flera tänkbara lösningar. Ökad samverkan är avgörande för att lyfta fram studieförbundens betydelse för individer och samhälle. Förbunden måste också tydligt signalera folkbildningens roll och uppgift till medborgarna. För att lyckas i det arbetet krävs att studieförbundens förtroendevalda och anställda erbjuds kompetensutveckling i ”folkbildningens idé och särart”. Alla måste arbeta mot samma mål för att det studieförbundsgemensamma arbetet ska bli så framgångsrikt som möjligt. Folkbildningsförbundet, studieförbundens intresseorganisation, har i uppgift att formulera syfte och mål för gemensamma satsningar. Folkbildningsförbundet gör även insatser på nationell nivå och erbjuder underlag som stöd för det lokala och regionala arbetet. Målet, att göra folkbildningen synlig i varje kommun, är gemensamt men vägen dit kan se olika ut. Det är de lokala förutsättningarna och den lokala kreativiteten som styr hur arbetet gestaltar sig i kommunerna.

Folkbildning som lokal utvecklingskraft

För att öka medvetenheten hos politiker och tjänstemän om studieförbundens roll och betydelse i kommuner och landsting initierade Folkbildningsförbundet, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” år 2001. Syftet med projektet var också att skapa en förtroendefull dialog mellan kommunen, landstinget och studieförbunden för att öka förutsättningarna för en positiv utveckling i kommunerna.

Långsiktig process

”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” har startat en process, där några resultat syns redan nu men där de flesta inte kommer att märkas på länge och några kanske aldrig går att härleda till projektet. Det man i dagsläget kan notera är att samarbetet mellan studieförbunden lokalt har ökat och att många tycker det är roligt. Någon sa när man diskuterade en gemensam satsning att ”visst är det kort om tid men om vi samarbetar blir det ju inte så jobbigt och då går det”. Kom-

munerna, åtminstone vissa tjänstemän och politiker, har börjat se studieförbunden som en part att räkna med.

Olika förutsättningar – olika projekt

Det är de lokala förutsättningarna som avgör hur arbetet formas och därför kommer motsvarande projekt att få olika uttryck i olika kommuner. En bra förutsättning för ett lyckat resultat är dock att det redan finns lokala samråd och/eller andra nätverk mellan studieförbunden i kommunen. För att projektet ska bli framgångsrikt krävs att de som medverkar tycker att projektet är angeläget och meningsfullt. Det behövs också, som alltid, drivande personer. I Sörmland hade inte arbetet vunnit sådan framgång utan länsbildningskonsulentens och folkbildningsförbundets projektledares stora engagemang.

Dubbelriktad demokratisk roll

Projektet har tydliggjort att studieförbunden kan inta en dubbelriktad demokratisk roll. Dels kan de kanalisera medborgarnas behov och synpunkter till beslutsfattare, dels kan de fungera som en demokratisk resurs när beslutsfattare önskar medborgarnas åsikter i ett ärende. Med andra ord kan studieförbunden fungera som ”mäklare” åt båda hållen. I Vingåker och Strängnäs har studieförbunden tydliggjort att de är en viktig resurs i kommunerna.

PROJEKTETS SYFTE

- att öka medvetenheten hos politiker och tjänstemän om studieförbundens roll och betydelse i kommuner och landsting,
- att skapa en förtroendefull dialog mellan kommunen, landstinget och studieförbunden i syfte att öka förutsättningarna för en positiv utveckling i kommunen som leder till att medborgarna mår bra och finner kommunen attraktiv att leva och bo i.

PROJEKTETS MÅL

- att möta människors behov av mötesplatser och möjligheter till påverkan,
- att ta fram en modell för hur studieförbunden, kommunen och landstinget kan göra kommunen attraktivare att bo i,
- att finna former för partnerskap mellan kommunen och studieförbunden på lika villkor,
- att ta fram en gemensam lokal omvärldsanalys,
- att formulera mål för en positiv samhällsutveckling i kommunen,
- att utifrån omvärldsanalysen formulera en strategi med en precisering av vad parterna ska bidra med för att nå de uppsatta målen.

Central styrgrupp

Projektets centrala ledning bestod av Karin Backman utredare Landstingsförbundet/Svenska Kommunförbundet, Ants Viirman sektionschef Svenska Kommunförbundet, Jan-Eric Rosenqvist länsbildningskonsulent Södermanlands läns bildningsförbund, Maicen Ekman generalsekreterare Folkbildningsförbundet och projektledare Eiwor Backelund/Christine Cars-Ingels.

I samarbete med länsbildningskonsulent Jan-Eric Rosenqvist planerade och genomförde Eiwor Backelund projektmötena i Sörmland. Hon dokumenterade arbetet och fungerade som drivande motor i projektets inlednings- och genomförandefas. Eiwor slutade i maj 2002 och ersattes i augusti av Christine Cars-Ingels, vars främsta uppgifter blev att utvärdera projektet och formulera resultaten. Christine Cars-Ingels har även svarat för sammanställningen av föreliggande slutrapport.

Man mår bättre av att gå i studiecirkel

”Kommunerna ska inse att studieförbunden är en resurs som kan bidra till en positiv utveckling i samhället. Dialogen ska inte handla om studieförbundens behov av ekonomiska bidrag utan om den verksamhet som kan ge kommuninvånarna ett bättre liv.”

Länsbildningskonsulent Jan-Eric Rosenqvist tvekar inte att ta till de högtidliga orden när han beskriver projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft”. Det är egentligen inte ett projekt utan en process.

– Vi har startat något som inte har ett slut, säger han och funderar vidare på vikten av väl fungerande lokala samråd för att lyckas med liknande projekt. De sociala relationerna fanns redan, studieförbundens representanter kände varandra och kunde sätta igång arbetet ganska omgående. Man måste känna förtroende för varandra och lita på varandra. Utan studieförbundens lokala samarbetsorgan, i Sörmland kallade lokala samråd, hade projektet inte fungerat så smidigt.

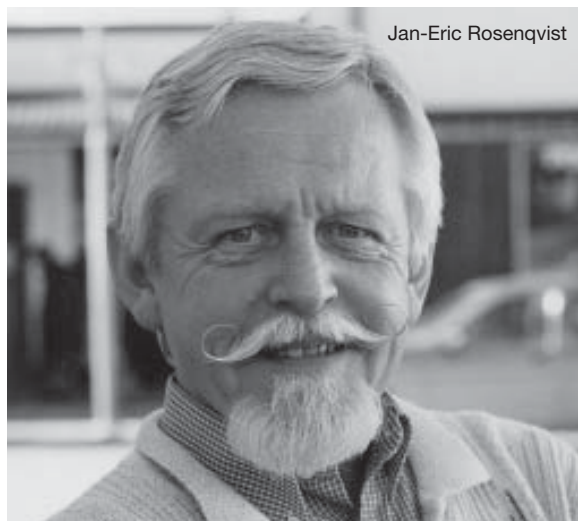
Samtliga studieförbund deltog i projektet, men mer eller mindre aktivt. Alla var mycket positiva till jobbet. Även om vissa var mindre aktiva så var de med och man ställde upp för varandra. Länsbildningskonsulentens roll var att få de lokala studieförbunden att tända till och börja jobba. Jan-Eric Rosenqvist beskriver sig själv som inspiratör, sammanhållande länk och spindeln i nätet. Han arrangerade två upptaktsmöten och en studieresa.

I Vingåker deltog han i en del praktiskt jobb och tog fram en inbjudan till en aktivitetsdag. Dagen blev en succé med många besökare, men den borde ha följts upp mer.

– Vi borde ha varit mer aktiva och raggat upp folk till olika mer bestående grupper. Det är lätt att en sådan här dag bara blir en engångsföreteelse.

I Strängnäs samarbetade studieförbunden med tjänstemän på stadsbyggnadskontoret som hade behov av att få ut byggplaner för ett nytt bostadsområde, Läggesta, på remiss till kommuninvånarna. Studieförbunden engagerade ett antal cirkel i frågan och bidrog till att många människor fick möjlighet att påverka.

– Mötet i studiecirkeln gör att människor börjar prata med varandra. Man byter och bryter åsikter, övar sig

Jan-Eric Rosenqvist

i att diskutera. Det är en slags demokratiträning. För demokrati är inte bara att gå till val. Det är också att direkt kunna påverka samhällsutvecklingen, säger Jan-Eric Rosenqvist.

Han tror att projektet har lett till ett nytt tänkande hos alla deltagande parter. Det enda negativa han kan komma på handlar om en ökad arbetsbelastning. Men det är projektet värt. Ett viktigt resultat är att studieförbunden ser sin egen betydelse för samhällsutvecklingen och att de kan tala för sig, istället för att bara be om höjda bidrag när de träffar kommunens representanter.

– Om inte studieförbunden fanns ute i kommunerna skulle invånarna få ett fattigare liv, säger Jan-Eric Rosenqvist nästan lite självsäkert.

Nej, det handlar inte om att medelinkomsterna skulle sjunka. Självkärligt inte, men fattigare när det gäller kulturaktiviteter. Både sådant som man upplever: konserter, författarträffar eller utställningar, men också den kultur man gör själv: akvarellmålning, gitarrspel eller dans. Mycket av detta, på sina håll allt, skulle försvinna om inte studieförbunden fanns. Visst är det små arrangemang med kanske bara femton deltagare ibland. Men etthundra arrangemang om året med femton deltagare blir 1 500 personer totalt. Det blir inga stora rubriker i media, men det ger invånarna tillgång till ett levande och rikt kulturliv.

– Många människor skulle inte längre ha någon möjlighet att vare sig konsumera eller utöva kulturaktiviteter utan studieförbundens verksamhet. Dessutom mår man bättre av att gå i studiecirkel. Alla deltagare är lika mycket värda, allas åsikter är lika viktiga och alla blir respekterade.

De ville ge makten en match. Fem killar i musikcirkel tog sig an kommunens planer för utbyggnaden i deras kommundel. De jobbade hårt för att kunna komma med genomtänkta förslag.

I och med projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” engagerade studieförbunden i Strängnäs kommun ett antal studiecirkel som remissorgan för byggplaner i kommundelarna Läggesta och Åker.

– Som ung vill man knappast höra ordet politik. Men så småningom förstår man att politiken faktiskt styr också mitt område, d v s musiken, säger Tapani Aho. Han har varit cirkelledare för ett band i fem år i Studieförbundets regi. Han spelar trummor. Medlemmarna i bandet är fem killar mellan 19 och 24 år. Två bor i Åker, en i Mariefred och två är utflyttade.

Tidigare var cirkeln mest en form för Tapani Aho och de andra bandmedlemmarna att finansiera musiken, men efter arbetet med kommunens byggplaner, ser de också andra möjligheter.

– I studiecirkeln kan man börja i rätt ände. Det blir en massa diskussioner. Om pengar och om kommunal verksamhet som inte märks av i Åker där jag bor.

När Studieförbundet hörde av sig och frågade om han och bandet kunde svara på lite frågor om framtida utvecklingsplaner för de delar av kommunen där några av dem bor, tog de seriöst på uppgiften. Det blev många och långa diskussioner men allt skrevs inte ner i svaret till kommunen.

– Det gällde att komma med genomtänkt kritik. Och så ville vi ju få med så mycket som möjligt om kultur. Vi ville pressa politikererna.

Flera av medlemmarna i bandet har tänkt bo kvar i Åker och därför var det naturligtvis viktigt att ha åsikter om utvecklingen av den egna orten.

– Vi vill ju vara med och påverka. Man vill ju vara engagerad, säger Tapani Aho.

För det unga musiklivet är studieförbundens stöd och hjälp en förutsättning. Och det är via musiken som ungdomarna känner till studieförbunden, tror Tapani Aho. Engagemanget i ungdomarnas musik gör också att föräldrarna är positiva till studieförbunden. Det är svårt, ofta omöjligt, att finansiera allt själv när man ska starta ett band. Via studiecirkeln får banden möjlighet att träna och behöver inte oroa sig för ekonomin. Studieförbunden arrangerar spelningar och andra utvecklingsmöjligheter.

Studieförbundet i Strängnäs ordnade nyligen en träff för cirkeldeltagarna med en känd musiker/producer som berättade om hur man ger ut en egen skiva utan att ha kontrakt med ett stort bolag. Det inspirerade medlemmarna i Tapani Ahos band ”Mideve”.

– Att vara musiker är inte att ha skivkontrakt. Det är att ha kul.

Skivkontrakt har de inte, men en egen skiva är på väg. De spelar bara egna låtar. Det är hård, men melodios mörk musik, förklarar han.

Förutom den egna skivan står en musikfestival i Strängnäs högt upp på önskelistan. Nu gäller det för medlemmarna i Mideve att övertyga Studieförbundet om att det är ett projekt som inte går att tacka nej till.

Tapani Aho

Inga fler deltagare, men bättre kommunala kontakter och utvecklat samarbete med kollegorna. Jättebra kick, men tidspress och brist på uppföljning. Kommentarererna kring projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” skiftar.

Studieförbunden spelar en stor roll när det gäller att skapa möjligheter för folk att vara med och påverka, säger Ulrika Hagen stolt och självklart. Hon har varit blåbandist hela livet och var tidigare verksam i styrelsen för NBV i Sörmland. Nu har hon sedan ett år tillbaka lämnat styrelserummen och givit sig ut på fältet som anställd i NBV istället.

– Projektet är en jättebra kick för mig rakt in i folkbildningsarbetet. Vingåkersdagen gav en mängd nya kontakter. Men vi borde ha fångat upp mer av allmänhetens synpunkter, säger hon lite självkritiskt.

Någon riktig utvärdering av Vingåkersdagen har ännu inte gjorts och det betyder att projektet inte heller kom igång med någon uppföljning.

– Vi hade behövt vara lite mer kreativa och genast ställt frågan: vad ska vi göra nu då? Vad ska vi sätta igång med till hösten?

Positivt har varit alla nya kontakter och samarbetet mellan studieförbunden under projektet. Enligt Ulrika Hagen är det på grund av konkurrenssituationen i vanliga fall väldigt ”skört” mellan förbunden. Ingen vill förlora något. Negativt har varit tidspressen och att inte alla studieförbund har bidragit till den gemensamma satsningen.

Allmänheten har nog inte märkt av projektet. NBV har i alla fall sett något ökat intresse från nya cirkeldeltagare.

– Vi borde ha gjort mer. Borde ha haft fler presskontakter. Men det är trögt. Vi når inte ut till tillräckligt många. Ibland verkar det som vi mest når ut till de redan frälsta. De som tillhör folkrörelserna, säger Ulrika Hagen.

Men så kommer hon att tänka på grabbarna i bilmekcirkeln som började diskutera trafiksäkerhet och hade synpunkter på hur rondellen i Vingåker skulle byggas.

Projektets syfte: att öka medvetenheten hos politiker och tjänstemän om studieförbundens roll och att skapa en förtroendefull dialog, instämmer hon helt i. Att dialogen också ska leda till en positiv utveckling i kommunen så att medborgarna mår bra och att kommunen ska bli attraktiv att leva och bo i, hoppas hon förstås, men poängterar att det är ett ganska svåruppnått mål. De studieförbund som är aktiva i projektet ska nu börja bearbeta det nya politiska styret i Vingåker och de har börjat diskutera fortsatta gemensamma aktiviteter.

– I och med projektet har vi en stabilare grund att stå på och nu vågar vi samarbeta, säger Ulrika Hagen som gärna rekommenderar kollegor i andra kommuner att delta i liknande projekt. Men hon vill ha mer tid och gärna lite projektpengar till aktiviteter.

Ulrika Hagen

Avtal om samarbete mellan kommunen och studieförbunden, beslut om gemensamma aktiviteter under år 2003 och förbättrade personliga relationer. Det är några resultat från projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” i Strängnäs kommun.

– Jag är förälskad i Folkbildning, säger Bengt Nilsson, ordförande i Fritids- och kulturnämnden under projekt-tiden.

Men det är ingen villkorslös kärlek. Han ställer krav: studieförbunden måste genomgå en inre rationalisering. De måste konkurrera mera och inte dela upp marknaden mellan sig. De måste bli bättre på att marknadsföra sina kompetenser. De måste ha produkter som tilltalar folk. De måste visa lite mer egen initiativkraft.

– Bra projekt finns det alltid pengar till, understryker Bengt Nilsson.

Att höja bidragsnivåerna, eller återställa dem till tidigare nivå, avvisar han dock vänligt men bestämt. Studieförbunden måste effektivisera sin verksamhet och bli bättre på marknadsföring, är hans budskap.

Bengt Nilsson ser sin roll i projektet som den engagerade deltagaren med politiska förtecken, vars arbetsuppgifter är att ställa krav. Han tolkar projektets mål som att ”studieförbunden skulle hitta angöringar till kommunen”. Det har projektet också delvis lyckats med. När nya byggplaner för Läggestaområdet utanför Mariefred skulle remissbehandlas fick studieförbunden i upp-gift att föra ut debatten i studiecirkelarna. Och reaktionerna lät inte vänta på sig. Det kom synpunkter på för små tomter, för stort antal invånare, miljöproblem och trafiklösningar.

– Samhällsbyggnadskontoret fick upp ögonen för studieförbundens verksamhet i och med Läggestacirkelarna, säger Bengt Nilsson.

Dialogen mellan kommunen och studieförbunden har blivit bättre under projektetiden och en överenskommelse har undertecknats av båda parter. Det handlar om att skapa ett organiserat samarbete mellan kommunen och studieförbunden, om folkbildning som lokal utvecklingskraft, information och bidragsfrågor. Kommunens Kultur- och fritidsförvaltning ska kalla till

två möten varje år. Dessutom ska förvaltningen delta i ett lokalt samrådsmöte årligen.

När Bengt Nilssons analyserar studieförbundens roll och betydelse för utvecklingen i Strängnäs kommun blir inte slutsatserna särskilt insmickrande.

– Ska de överleva kan de inte göra som idag. De måste fokusera mer på sin kompetens att utbilda människor.

Men demokratiaspekterna då? Studieförbunden anser att de erbjuder människor viktiga mötesplatser och att studiecirkelarna ger deltagarna möjlighet att delta i samhällsprocessen, att utveckla och fördjupa demokratin. Håller han inte med om det? Egentligen inte, Bengt Nilsson kontrar med att de politiska partierna har demokratiuppdraget. Studieförbundens roll är att syssla med utbildning. Fast visst kan deras möjligheter att nå ut brett till medborgarna via cirkelarna användas för diskussioner och remisser kring aktuella frågor i kommunen, anser han och pekar på Läggestacirkelarna som ett bra exempel. Och projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” vill han gärna rekommendera kollegor i andra kommuner att va med i.

– Det är ett bra sätt för att hitta former för samarbete mellan kommunen och studieförbunden.

Trots att det ibland har känts lite trögt har viktiga förändringar skett. Kommunala tjänstemän har fått upp ögonen för studieförbundens samlade resurser och kompetens i Strängnäs. Men fördjupad dialog och bättre samarbete är en process som tar tid.

Även om Bo Nordebrink beskriver sig som den kommunala tjänstemannen som mest sysslat med administration inom projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft", avslöjar han ett tydligt engagemang när det gäller studieförbundens roll och betydelse i kommunen.

– Under projektet har jag ändrat min uppfattning. I studieförbunden finns en oerhört stor resurs och väldigt många inom kommunen är ovetande om förbundens kompetens.

Men han tycker att studieförbunden måste förändra sin framtoning så att människor inte uppfattar verksamheten som lite gammalmodig.

Det positiva med projektet är den nya dialogen mellan kommunen och studieförbunden och det negativa är att inte alla studieförbund varit delaktiga. Bo Nordebrink tycker att arbetet har gått lite trögt. Det har funnits många idéer, men det har varit osäkert vem som egentligen skulle utföra dem.

– Vi borde ha haft flera träffar. Och så är det viktigt med utvärdering.

Det vill han skicka med som ett tankebloss till andra som startar liknande projekt.

Hitintills har projektet lett till att studieförbunden och kommunens Fritids- och kulturförvaltning träffat ett avtal om regelbundna möten. Det innebär att kommunen erkänner studieförbunden som en part som man ska diskutera utvecklingsfrågor med, säger Bo Nordebrink. Det kan innebära att studiecirkel genomförs med olika remissmaterial, likande dem om byggplanerna i det nya bostadsområdet Läggesta. Erfarenheterna från Läggesta-cirkelarna är en viktig del av projektet.

– Vi kan kanske få en kontinuitet i samarbetet och kommunen kan vända sig till studieförbunden för att få ut olika frågor till medborgarna. På det sättet kan kommunen nå ut till många människor som annars inte har möjlighet att yttra sig.

Projektet har också lett till att Mälardagen, en pr-dag för föreningslivet, i år arrangeras av samtliga studieförbund i kommunen och inte bara av ett. Kommande samarbete mellan kommun och studieförbund handlar om att Strängnäs vill profilera sig som en "slow city". Ett begrepp som kommer från Italien och handlar om livskvalitet och i det arbetet ska studieförbunden engageras.

Bo Nordebrink

Planering och genomförande

Under våren 2001 träffades projektledningen regelbundet för att forma arbetets övergripande ramar. Initialt kartlades förutsättningarna för projektet och där- efter framarbetades en plan för det processinriktade arbetet. Från centralt håll togs även en kort informationsfolder fram som delades ut i studieförbunden och till politiker och tjänstemän i kommuner och landsting.

Den centrala ledningen beslöt att projektet skulle genomföras i Strängnäs, Vingåker och på landstingsnivå.

Under våren 2001 presenterades idéerna vid de lokala samråden i Vingåker och Strängnäs och mottagandet var positivt. Vid ett möte i augusti började studieförbunden att arbeta fram en handlingsplan.

I oktober 2001 hölls en projektavstamp i Malmköping. Vid den deltog studieförbunden lokalt och regionalt, politiker och tjänstemän från Vingåker och Strängnäs, Landstingsfullmäktiges ordförande och vice ordförande samt representanter från Folkbildnings-, Kommun- och Landstingsförbundet.

Projektet presenterades och alla bidrog aktivt med förslag till en aktivitetsplan. Med utgångspunkt från förslagen togs en arbetsplan fram, som i olika sammanhang diskuterades, justerades och slutligen förankrades vid följande möten och träffar. Det var alltså de regionala och lokala projektdeltagarna själva som i en demokratisk process formade projektet efter sina egna förutsättningar, önskemål och behov.

LOKALA FÖRUTSÄTTNINGAR

Sörmland

Under projektperioden bodde ungefär 256 000 personer i Sörmland, fördelat på nio kommuner. Var femte sörmlänning hade utländsk bakgrund. Ohälsotalet bland kvinnor var markant större än för riket i genomsnitt. Drygt 16 000 personer pendlade varje dag till arbeten utanför länet, framför allt till Stockholm. Samtidigt pendlade 7 000 personer in från andra län.

År 2000 var 4,7 procent av kvinnorna och 5,0 procent av männen öppet arbetslösa. Siffran är något högre än för riket som helhet. Flest arbetslösa fanns i åldersgruppen 25–44 år. Cirka 26 procent av kvinnorna och 21 procent av männen i åldern 20–64 år hade eftergymnasial utbildning. Det är lägre än i riket som helhet. 21,9 procent av kvinnorna och 24,2 procent av männen hade enbart grundskola eller folkskola. Denna siffra är högre än i riket som helhet.¹

---

¹ Statistikuppgifter ur Fakta om Sörmland 2001–2002.

Delar av Sörmland ingår i Stockholms lokala arbetsmarknad, som genomgår en så kallad ”regionförstoring”. Med det menas att den lokala arbetsmarknaden (området inom vilket människor både bor och arbetar) gradvis blir större. Framst beror det på förbättrade kommunikationer. Människor kan bo längre från arbetet utan att det kostar för mycket i tid och pengar. Allt fler har också tillgång till bil.

Sörmland arbetar för att få till stånd snabbtågsförbindelser så att människor i alla länets kommuner ska kunna nå Stockholm på 30–60 minuter. Det är dock inte säkert att en utflyttning från Stockholm verkligen lönar sig ekonomiskt, i varje fall inte om båda i hushållen ska jobba kvar i Stockholm. Andra faktorer måste alltså väga tungt för att folk ska välja att bo i Sörmland. En avgörande omständighet kan vara att åtminstone en av familjemedlemmarna får jobb på orten.² Det är också rimligt att tro att ett samhälle som är rikt på kultur och öppet för medborgarnas åsikter lättare attraherar människor.

Strängnäs

Strängnäs hade i december år 2000 en befolkning på 29 610 invånare, en ökning med 339 från föregående år. Andelen öppet arbetslösa var 3,2 procent bland kvinnor och 2,9 procent bland män. Andelen högskoleutbildade i åldersgruppen 16–74 år var 8–14,4 procent.³

Allt fler flyttar till Strängnäs kommun, vilket delvis kan bero på det geografiska läget. Strängnäs kommun ingår sedan början av 90-talet som en del i Stockholms lokala arbetsmarknad. Restiden från Strängnäs till Stockholms innerstad med kommunala färdmedel är 50 minuter.

Det finns också ett relativt stort kulturutbud i kommunen. Kommunen satsar på att få nyinflyttade att bli bofasta och känna samhörighet med sin nya bostadsort. Trycket på bostadsmarknad, barnomsorg och skola är stort. För att den kommunala servicen ska fungera på ett sätt som stämmer med invånarnas behov är kommunikationen mellan invånare och förtroendevalda mycket viktig. Här har studieförbunden en betydelsefull roll att fylla. De kan föra ut kommunala frågor till ett stort kontaktnät och ge invånarna möjlighet att reflektera över svaren tillsammans med andra.

Vingåker

Vingåker hade i december år 2000 en befolkning på 9 186 personer, vilket är en minskning sedan 1999 med 149 personer. Andelen öppet arbetslösa var 4,8 procent bland kvinnor och 5,0 procent bland män.⁴ Andelen högutbildade i åldern 16–74 år var 5,4–7,9 procent.

---

² Hämtat ur rapporten Regionförstoring i Mälardalen, Arena för tillväxt.

³ Statistikuppgifter ur Fakta om Sörmland 2001–2002.

⁴ Statistikuppgifter ur Fakta om Sörmland 2001–2002.

Restiden till från Vingåker till Stockholms innerstad är 90–119 minuter. Vingåker ingår i Katrineholms lokala arbetsmarknad.⁵

Vingåkers kommun minskar och lider troligen också av omstruktureringen av Katrineholms arbetsmarknad. Ett planerat tågstopp väntas hjälpa några att bo kvar och tillföra ytterligare utvecklingsmöjligheter för kommunen. Studieförbunden kan verka som drivhus för att utveckla idéer och skapa nätverk och samarbete mellan människor. Förbunden har också en viktig social roll att fylla genom att erbjuda mötesplatser.

Lokala samråd

När projektet inleddes våren 2001 fanns fungerande lokala samråd i båda kommunerna. Dessa har byggts upp under lång tid och kulturchefer/kulturnämndsordförande deltar vid behov i samtalen, till exempel när det gäller fördelning av kommunala bidrag. Studieförbunden har inte haft lika frekvent kontakt med övriga kommunala förtroendevalda och tjänstemän.

Närvaron av lokala samråd innebar att projektet kunde starta från redan etablerade nätverk och att man slapp bygga upp studieförbundens interna relationer. Dessutom har Södermanlands läns bildningsförbund ett stort nätverk bland förtroendevalda och tjänstemän i kommun, landsting och länsstyrelse samt bland andra föreningar. Länsbildningsförbundet deltar också aktivt och driver arbetet framåt i de lokala samråden.

Den förankring som länsbildningskonsulent Jan-Eric Rosenqvist hade lokalt gjorde att projektet utan svårigheter kunde etableras i Sörmland. Om beslutet att delta i projektet säger han; *”Det var inget svårt beslut då det låg helt i linje med övrig verksamhet.”*

Länsbildningsförbundet avsatte 100 000 kr av landstingsbidraget till projektet.

Sammanfattningsvis har det varit avgörande för projektarbetet att det redan fanns lokala samråd och/eller andra nätverk etablerade i kommunerna.

STUDIEFÖRBUNDENS SITUATION

År 2001 var landstingsbidraget i Sörmland 10 584 000 kr. Utöver det fick studieförbunden 200 000 kr till folkhälsoprojektet ”Det goda livet” (ett samarbete mellan landstinget och studieförbunden). År 2002 ökade landstinget bidraget med 211 500 kr.

Från 2000 till 2001 minskade kommunbidragen till studieförbunden med drygt 16 procent i Vingåker medan de ökade med 1 procent i Strängnäs. Om man mäter bidrag per invånare ligger Vingåker dock fortfarande högre än Strängnäs.⁶

---

⁵ Hämtat ur rapporten Regionförstoring i Mälardalen, Arena för tillväxt.

⁶ Statistik från Folkbildningsrådet.

SAMMANSTÄLLNING AV KOMMUNBIDRAG TILL STUDIEFÖRBUNDEN 2000–2001

	2000	2001	kr +/-	% +/-	kr/inv	inv/kom
STRÄNGNÄS	735 000	742 000	7 000	1,0 %	25,08	29 586
VINGÅKER	427 000	357 000	-70 000	-16,4 %	38,89	9 179

De flesta studieförbund var verksamma i Strängnäs kommun under åren 2000 och 2001.

I Vingåker kommun saknades TBV, Medborgarskolan och FU.

FBN	AVD	KOMMUN	Cirklar 00	Cirklar 01	Kultur 00	Kultur 01	ÖFB00	ÖFB01
ABF	0030	Strängnäs	245	243	72	75	3	6
FS	0023	Strängnäs	56	46	38	47	19	22
Sfr	0406	Strängnäs	509	488	242	169	18	45
KMS	0040	Strängnäs	1	44	0	1	0	0
NBV	0482	Strängnäs	7	4	2	4	0	0
SV	0006	Strängnäs	131	149	143	190	15	27
SISU	0026	Strängnäs	95	39	25	3	53	64
Mbsk	0308	Strängnäs	199	151	39	32	6	5
TBV	5004	Strängnäs	2	1	0	0	0	
FU		Strängnäs	0	1	0	0	0	1
Sensus		Strängnäs	17	19	42	28	1	10
NBV	0482	Vingåker	39	25	1	5	0	2
SISU	0026	Vingåker	19	29	7	7	2	38
KMS	0040	Vingåker	40	54	10	23	0	0
Sfr	0403	Vingåker	108	97	176	146	27	21
FS	0023	Vingåker	5	4	6	12	0	1
ABF	0032	Vingåker	85	78	41	81	2	1
TBV	5004	Vingåker	0	1	1	0	0	0
SV		Vingåker	40	40	36	46	5	7
Mbsk		Vingåker	0	0	0	1	0	0
Sensus		Vingåker	6	4	17	14	1	0

«Vi vill få till stånd en dialog med medborgarna om samhällsutvecklingen i Vingåker. Och då erbjuder studieförbunden mötesplatser för den dialogen.»

Viking Jonsson,
kommunalråd i Vingåker

VARFÖR FÅR FOLKBILDNINGEN SAMHÄLLSSTÖD?

Folkbildningens uppgift

Samhället anser att studieförbundens folkbildande roll är så viktig att verksamheten får stöd från stat, landsting och kommuner. Statsanslaget syftar till att:

- Främja en verksamhet som gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och som skapar engagemang för att delta i samhällsutvecklingen.
- Stärka och utveckla demokratin.
- Bredda kulturintressena i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet samt främja kulturupplevelser och eget skapande.

Prioriterade verksamheter

- De som syftar till att utjämna utbildningsklyftor.
- De som inriktar sig till utbildningsmässigt, socialt och kulturellt missgynnade personer.

Syftet uppnås genom att studieförbunden

- Höjer kunskaps- och bildningsnivån.
- Sätter deltagaren i centrum genom att utgår från människors egna behov och intressen.
- Gör kultur tillgänglig för breda grupper av människor som ges möjlighet att utöva och uppleva kultur.
- Erbjuder mötesplatser för påverkan och stimulerar till engagemang i samhällsbyggandet.
- Tillämpar en metodik/pedagogik som passar vuxna både med och utan studievana.
- Representerar en mångfald av folkrörelser och når genom sitt breda nätverk människor som andra har svårt att nå.

Vingåker – en mötesplats för framtidsfrågor

I Vingåker bjöd studieförbunden in alla invånare till ”En dag för Vingåkers framtid”. Evenemanget ägde rum lördagen den 2 februari 2002 i Åbrogården. Syftet med dagen var att möjliggöra samtal om lokalsamhället och dess framtid. Hur ville invånarna i Vingåker att kommunen skulle utvecklas? Inför dagen informerades alla invånare om några av kommunens utvecklingsmöjligheter. Det gjordes genom annonser, brev till nyinflyttade, kommunens informationsblad och hemsida samt flygblad till alla hushåll.

«Bra sätt att få fram idéer för alla vågar säga vad de tycker. Det skapar bykänsla och vi borde ha en Vingåkersdag varje år.»

Tobias Landler, ansvarig för kulturdiskussionen under "En dag för Vingåkers framtid"

Åbrogårdens olika rum fylldes med "teman" och i varje rum fanns en eller flera värdar:

Temarummen:

- *Det goda livet*, FS och SISU
- *Hur utvecklar vi Vingåkers framtid?* LBF Sörmland
- *Hur kan vi arbeta med amatörforskning?* KFUK-KFUM
- *Hur utvecklar vi park och trädgård med utgångspunkt från Sävstaholms slott?* SV
- *Hur kan det livslånga lärandet se ut?* Viadidakt
- *Hur utvecklar vi kooperativ och entreprenörskap?* ABF
- *Moratorium – hur kan jag utveckla mig själv?* Lokalt resurscentrum i Vingåker
- *Hur utvecklar vi kalklinbanan?* Hembygdsförbundet
- *Hur utvecklar vi ungdomsmusiken i Vingåker?* KFUK-KFUM
- *Hur förbättrar vi trafikmiljön och kommunikationerna i Vingåker?* NBV
- *Naturupplevelser*, Studieförbundet
- *Hur söker man EU-bidrag?* Vingåkers kommun

250 personer deltog i aktiviteterna.

Strängnäs – avtal om samverkan kommun och folkbildning

Före projektet hade Strängnäs kommun i en utställning visat upp ett förslag till byggplan för "den nya" stadsdelen Läggesta. Den hade dock inte rönt särskilt stort intresse och därför ville samhällsbyggnadskontoret ha in fler synpunkter.

Kommunen och studieförbunden beslutade att ge cirkeldeltagare möjlighet att ägna några "kaffepauser" åt planerna och att komma med synpunkter. Fjorton cirklar nappade på idén, bland annat en rockcirkel, en fotocirkel, en keramikcirkel, två samhällscirklar och en cirkel bildad för ändamålet med deltagare från Läggesta. Man använde material från stadsbyggnadskontoret, gjorde egna frågor och sammanställde svaren för vidare befordran till stadsarkitekten. Cirkelarnas synpunkter kunde noteras i en tidningsartikel under hösten, i vilken det stod om en rad ändringar i den ursprungliga planen.

I Strängnäs slöt kommunens kultur- och fritidsförvaltning och studieförbundens lokala samråd ett samarbetsavtal. Avtalet innebar att kommunen framöver skulle kalla studieförbunden till möte två gånger per år för att diskutera hur man i samverkan skulle kunna öka förutsättningarna för en positiv utveckling i kommunen. Syftet var att medborgarna skulle må bra och finna kommunen attraktiv att bo i. Kommunen beslöt också att bidra med 5 000 kr per år för samordningsuppgiften.

«Kul att vi fick lite resultat av vårt arbete i cirkeln. Ensam kan man inte påverka, man måste vara många.»

Marie Andersson, cirkelledare i en cirkel om Läggestaplanerna

---

Dialog för kompetenshöjning

Vid nästan samtliga projektmöten diskuterades även mer övergripande frågor, exempelvis folkbildningens anda och värdegrund samt bidragssystemets inverkan på etik och moral. Avsikten med samtalen var bland annat att öka deltagarnas kompetens.

I maj 2002 arrangerade Länsbildningsförbundet som en del av ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” en studieresa till Kommunals flexibla gymnasium i Kopparberg. Syftet var att bredda studieförbundens pedagogiska kompetens då gymnasiet använder sig av Merlinpedagogiken och Human Dynamics.

Projekt med Landstinget Sörmland

Parallellt med ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” samarbetade länsbildningsförbundet och Landstinget i Sörmland kring projektet ”Det goda livet”. Syftet med projektet var att genom studiecirkeln medvetandegöra sambanden mellan livsstil och hälsa. I Sörmland lockade ”Det goda livet” cirka 2 000 deltagare.

Inom ramen för ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” fanns också planer på aktiviteter kring etik och moral samt folkbildningens anda och värdegrund. Av olika skäl blev dessa inte av. En anledning var att länsbildningsförbundet inom ramen för ett nationellt etikprojekt genomförde en studieförbundsintern etikkonferens. En annan anledning var kollisionen med höstens val.

Efter valet skickade länsbildningsförbundet ett välkomstbrev till alla nyvalda i landstingsfullmäktige och till landstingets kulturnämnd. Studieförbunden ville erbjuda dessa personer en personlig upplevelse av folkbildningen och sände därför med välkomstbrevet cirkelcheckar att lösas in hos valfritt studieförbund. Om någon skulle nappa på idén skulle studieförbunden få ersättning från gemensamma medel avsatta hos länsbildningsförbundet.

«Vi tillhandahåller mötesplatser; tar hand om många som annars inte skulle ha nåt socialt nätverk. Vi medverkar till ett rikt kulturliv med alla arrangemang. De som går i cirkel går också indirekt i en »kurs i demokrati». Cirkelns grundidé är ju att alla är med och beslutar om innehållet.»

Lena Stensgård, Medborgarskolan i Strängnäs

Som så många har kommunalrådet Viking Jonsson en grundmurat positiv inställning till allt vad studieförbund och studiecirkel heter, men han kan kosta på sig att vara kritisk också.

Viking Jonsson

– Många människor har en negativ bild av studieförbunden. De sitter fast i gamla traditioner, behöver mer professionell inriktning och måste bli bättre på att nå ut till ungdomar.

Under projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” representerade Viking Jonsson kommunens politiska ledning.

Han anser att syftet med projektet var att ”väcka” Vingåker genom att arrangera ett demokratiskt forum d v s Vingåkersdagen. De formuleringar som finns i projektplaneringen om syfte och mål känner han inte till. Men han håller med om att det är viktigt att skapa en dialog mellan kommunen och studieförbunden.

– I kommunen hade vi ett annat syfte med projektet. Vi ville få till stånd en dialog med medborgarna om samhällsutvecklingen i Vingåker. Och då erbjuder studie-

förbunden mötesplatser för den dialogen, säger Viking Jonsson.

Hans roll i projektet var att vara publikdragare på Vingåkersdagen. Det lyckades han med – i politikerrummet var det fullsatt under hela dagen. Folk gillar att få komma till tals med dem som bestämmer i kommunen.

Viking Jonsson är mycket nöjd med Vingåkersdagen, men han saknar en uppföljning av de frågor som väcktes i de olika temarummen. Han skulle också ha velat ha en redovisning av kommuninvånarnas synpunkter för fullmäktige.

Studieförbundens fyller en viktig funktion i kommunen och har en oerhört stor betydelse, anser Viking Jonsson. Samtidigt kallar han studieförbunden för ”sällskapsfunktion”. Men det är inte nedvärderande. Det handlar om att många människor behöver just en plats att träffa andra och prata.

– Det ligger ett värde i cirkeln i sig. Den erbjuder en helt annan inlärningssituation än den traditionella skolan.

Studieförbunden anser att studiecirkelarna ger deltagarna en möjlighet att påverka samhällsutvecklingen och att verksamheten är central för demokratin. Det håller han med om.

– Hela sättet att arbeta i studiecirkelform; att diskutera och bli överens, skapar ett demokratiskt forum.

Studiecirkeln är utvecklande för demokratin och fyller en viktig funktion för många människor, men studieförbunden måste bli mer moderna och klara sig ekonomiskt på egen hand, anser Viking Jonsson. Han kan självklart tänka sig att arbeta för ökade resurser till folkbildningen, men för närvarande tillåter inte det ekonomiska läget i Vingåkers kommun några bidragshöjningar. Nej, studieförbunden måste öka sina egna inkomster och bli bättre på att tjäna pengar, rikta in sig mer mot näringslivet och försöka få fler uppdragsutbildningar.

Kommunens tjänstemän studerar engelska i studiecirkel. ABF och Medborgarskolan gör gemensamma politiska utspel. Samtliga studieförbund arrangerar gemensam aktivitetsdag för att presentera föreningslivet.

På Medborgarskolan i Strängnäs förbereder Lena Stensgård en grötlunch för en ”knypplingscirkel” med medelålders och yngre deltagare. Två är sjukskrivna för utbrändhet och de använder studiecirkeln som ett sätt att sakta ta sig tillbaka till ett verksam liv.

– Många människor mår så dåligt i dag och dem kan vi göra något för. En av deltagarna i en silversmidescirkel led av förfärliga ryggsmärtor. Hon berättade att den enda natten i veckan hon kunde sova var efter det att hon jobbat i smedjan. Cirkelns positiva kraft lindrade smärtan och gav henne ro. Nu är hon tillbaka i jobbet.

Vissa målskrivningar i projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” reagerar Lena Stensgård på.

– Det är lite väl häftigt att lägga på studieförbunden de högtidliga formuleringarna, säger hon när hon läser syfte och målbeskrivningar.

Men formulerat med egna ord tycker hon att studieförbundens verksamhet just leder till en positiv samhällsutveckling och att medborgarna mår bättre. Hon exemplifierar med att Medborgarskolan bjuder in nyinflyttade, bl a invandrare, till cirklar om Strängnäs stad.

– Om man känner sin närmiljö mår man bättre. Man kan sin kommun och känner sig hemma snabbare, rent känslomässigt också.

Utan att tänka särskilt länge målar Lena Stensgård upp bilden av vad studieförbunden betyder i en kommun som Strängnäs. Hon börjar med det självklara som handlar om utbildning, lärare och lokaler. Fortsätter med alla skattepengar som verksamheten genererar, alla goda arbetstillfällen som studieförbunden skapar.

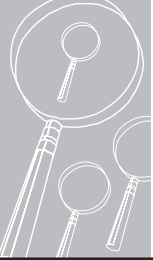
– Vi tillhandahåller mötesplatser; tar hand om många som annars inte skulle ha något socialt nätverk. Vi medverkar till ett rikt kulturliv med alla arrangemang. De som går i cirkel går också indirekt en ”kurs i demokrati”. Cirkelns grundidé är ju att alla är med och beslutar om innehållet.

De gemensamma målen under projektet har bidragit till att samarbetet med övriga studieförbund har ökat betydligt. Mest med ABF om olika politiska frågor. Nyligen beslutade Medborgarskolan och ABF om gemensamma protestaktioner mot kommunens förslag att ta bort allt stöd till lönebidragstjänster. Det skulle drabba många enskilda hårt och naturligtvis studieförbunden som har många anställda med lönebidrag.

Det har varit positivt att gemensamt uppnå nya mål i projektet, säger Lena Stensgård, men hon hade behövt mer tid för politikerkontakter och för träffar med de andra studieförbunden. En kul bieffekt är att kommunens Kultur- och fritidsförvaltning i Medborgarskolans regi startat studiecirkel i engelska för sina anställda.

Lena Stensgård har informerat om projektet inom sitt förbund på regional nivå. Reaktionerna har dock uteblivit. Kanske på grund av att projektet kolliderade med en omorganisation inom Medborgarskolan.

Tänk på uppföljningen redan vid planeringen. Det rådet ger Kent Wallén som är Vingåkers kommuns tjänsteman i projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft". Han tycker att Vingåkersdagen var lyckad, men bristen på uppföljning en miss.

Studieförbunden och kommunen arrangerade inom projektets ram en dag för Vingåkers framtid. Samtliga hushåll fick en inbjudan. "Det är människor som får kommuner att utvecklas. En av de människorna är du. Vi behöver dina synpunkter och ditt engagemang", uppmanade arrangörerna. Och de fick bra gensvar hos kommuninvånarna. Omkring 250 personer kom för att delta i de tolv olika temarummen.

Besökarna kunde t ex debattera med kommunalrådet, diskutera trafikmiljö eller lära sig hur man söker EU-bidrag.

– Det var ett alldeles utmärkt program och bra med folk fast jag saknade de unga. Deltagarna var nöjda, men den bristande uppföljningen innebar att inget hände efteråt, säger Kent Wallén.

Han tror att det möjligen kan bero på att projektledaren från Folkbildningsförbundet slutade mitt under pågående projekt.

– Arbetet verkade bromsas upp efter Vingåkersdagen. Han tycker också att det var synd att inte alla lokala studieförbund deltog i de uppföljande diskussionerna. Det verkade som om engagemanget då fattades hos vissa.

Hans egen roll var att företräda den kommunala synen på utbildning. Ingen drivande roll, mer iakttagare och faktiskt en ganska kritisk sådan.

– Studieförbunden har förlorat sin själ. De ska inte jobba med gymnasiekurser utan med personlig utveckling. Nu är det ett enda mischmasch mellan den kommunala vuxenutbildningen och studieförbunden.

Han menar att studieförbunden måste anpassa sig till dagens verklighet. Att gå i studiecirkel är en ren uppoffring både tidsmässigt och ekonomiskt för alltför många. Verksamheten måste marknadsföras bättre. Studieprogrammen ändras och studieförbunden borde jobba mer tillsammans.

– De ska konkurrera tillsammans för att bli ett alternativ till TV:s såpor. Då kan de bli arenan för spännande diskussioner.

Trots kritiken är Kent Wallén positiv till studieförbundens verksamhet. Förhållandet mellan kommunen och studieförbunden är gott och utan studieförbunden skulle Vingåker bli en mycket fattigare kommun. Möjligheterna till vidareutbildning skulle försvåras för många människor.

Kent Wallén

– Jag är fullständigt övertygad om att studieförbunden har stor betydelse för många människors möjlighet till kompetensutveckling. Alla kan vara med i en studiecirkel. Det är viktigt med idéburna organisationer. Genom diskussioner i cirklar kan människor hitta metoder för att påverka. De politiska partierna kan inte göra allt.

Tidsbrist och personalbrist tynger hårt på minuskontot i projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft" i Strängnäs. En stor informationsatsning för att nå ut bredare till de kommunala tjänstemännen borde ha genomförts, anser Eva Strömberg på ABF.

Det går inte att ta miste på hur viktigt det är med folkbildning för människors väl och ve, när man lyssnar på Eva Strömberg på ABF:s kontor i Strängnäs. Hon börjar med folkhälsoaspekterna; studieförbunden är en garant för att folk ska må bra.

– De som deltar i studiecirklar kan förverkliga sig själva och på så sätt håller man sig friskare.

Vad skulle hända om de inte fanns några studieförbund i Strängnäs? Svaret från Eva Strömberg kommer blixtnabbt: längre köer till vårdcentralerna, mer ensamhet för många människor och ökade kostnader för det sociala. Och så naturligtvis det uppenbara att många invånare i kommunen skulle gå miste om sina chanser till vidareutbildning

Att nå ut med studieförbundens budskap är dock inte alltid lätt. Under projektet var hennes arbetsuppgift att få studiecirkeldeltagare att engagera sig i och skicka in sina synpunkter till kommunen angående byggplanerna i Läggestaområdet utanför Mariefred. På grund av de nya snabba järnvägsförbindelserna med Stockholm är trycket hårt på bostadsmarknaden i Strängnäs kommun.

Indirekt har allmänheten märkt av arbetet i Läggestacirkelarna genom att kommunen reviderat planerna. Men att det har något att göra med ett projekt om folkbildning vet ju bara cirkeldeltagarna.

– Vissa kommunala tjänstemän har vi fått bättre kontakt med. Fast vi känner att vi inte nått ut ordentligt i kommunens förvaltningar. Nu ska de äntligen upptäcka oss tänkte jag. Men det tar tid med förändring och jag är väl lite otålig, säger Eva Strömberg.

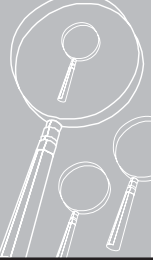

Eva Strömberg

Hon återkommer till att brist på tid och personal varit ett reellt hinder i projektet. Eva Strömberg tycker att fler än studieförbundens tjänstemän ska engageras i framtida projekt. Hon tror att studieförbundens förtroendevalda skulle kunna delta. Kommunfullmäktige borde ha informerats tidigt om projektet. Då borde också en informationssatsning ha gjorts hos de olika kommunala förvaltningarna för att sprida kunskap hos flera tjänstemän om studieförbundens verksamhet och möjligheter.

– Positivt har varit att vi fått ett ansikte på några kommunala tjänstemän och de på oss.

Men än så länge verkar inte kommunen ha en samlad strategi för hur man ska använda studieförbunden. Förhoppningsvis bidrar projektet till en förändring.

Cirkeln kan skapa olydiga medborgare

Via debatt i studiecirkel kan politikerna få tillgång till "folkets röst". Det är studieförbundens ansvar att slussa frågorna vidare, men själva folkbildningen är ändå den viktigaste arbetsuppgiften.

Egentligen gillar inte Olle Marner, cirkeldeltagare i Vingåker, ordet folkbildning. Det låter lite mossigt, lite praktiskt kanske. Vidareutbildning och kompetensutveckling låter bättre. Men det är väl egentligen inte samma sak, säger han sedan.

Studieförbundens utbildningsmöjligheter tycker han är viktigast, men det sociala är också viktigt. Vissa går nog i studiecirkel bara för de sociala kontakternas skull, tror han. I hans egen svetscirkel blir fikapauserna långa. Som nyinflyttad har han lite svårt att hänga med i snacket många gånger.

Olle Marner återkommer till studieförbundens huvuduppgift att erbjuda utbildning. Själv har han tidigare gått cirkel i engelska, starta eget och nu svetsning. Men studiecirkeln är också ett diskussionsforum där deltagarna kan hantera lokala frågor och driva dem vidare.

Studieförbunden kan hjälpa till med stöd och råd och bjuda in experter till cirklarna.

– I cirkeln kan man skapa olydiga medborgare, säger Olle Marner.

I ett parti kan det vara svårt att få ha sin egen ståndpunkt. Diskussionen i cirkeln är bredare och lite mer förutsättningslös, tycker han och pekar på de fria rörelserna som Attack och Djurens Rätt. Det behövs alternativa metoder och mötesplatser för att påverka samhället.

– Via cirkeln kan beslutsfattarna få tillgång till folkets röst. Det finns inte så många andra liknande mötesplatser, säger Olle Marner.

Han tycker inte att det riktigt framgick att just studieförbunden stod bakom Vingåkersdagen. Informationen kom via reklamblad i brevlådan och annons i lokaltidningen. Han lockades mest av en rubrik om näringslivsfrågor, men besökte sedan nära nog samtliga tolv temarum. Det var intressanta och tidvis friska diskussioner som pågick. Ett bra initiativ tycker han, för att nå ut med lokalpolitiken till kommuninvånarna. Om dialogdagen gav något resultat är han dock osäker på.

Diskussion och slutsatser

EN LÅNGSIKTIG PROCESS

Med tanke på den långsiktiga process som ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” syftar till är det något missvisande att kalla arbetet för ”projekt”, det är snarare ett processinriktat utvecklingsarbete. Detta eftersom man i begreppet ”projekt” gärna lägger en bestämd tidsram under vilken ett syfte ska mötas. ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” var början till ett nytt sätt att arbeta. Med de lokala förutsättningarna som utgångspunkt utvecklade studieförbunden gemensamt nya metoder och arenor för det demokratiska arbetet.

I Strängnäs fokuserade studieförbunden på att utveckla dialogen med kommunen, vilket konkret resulterade i Läggestacirkelarna, en förändrad stadsplan samt ett samarbetsavtal mellan kommunen och studieförbunden.

Ett annat resultat av projektet är att Strängnäs kommun bitt studieförbundens lokala samråd att ta ansvar för Mälardagen, en aktivitetsdag under vilken kommunens alla föreningar kan delta och visa upp sin verksamhet. Det lokala samrådet planerar också att producera en kulturkatalog i vilken man ska kunna överblicka kommunkulturen.

I Vingåker inriktade sig studieförbunden på att stimulera medborgarna till att delta i samhällsbygget. ”En dag för Vingåkers framtid” samt de fem studiecirkelar som följde av dagen är konkreta resultat av detta. Medborgarna bildade även ett nätverk för Kalklinbanans bevarande med ca 60 medlemmar samt en kulturförening för att få till stånd ett kulturhus.

Det lokala samrådet i Vingåker stärktes genom samarbetet kring ”En dag för Vingåkers framtid” och studieförbunden fortsatte att arbeta tillsammans under kampanjen Cirkeln runt 100. Studieförbunden i Vingåker planerar att under våren 2003 träffa kommunfullmäktige vid ett frukostmöte för att sammanfatta projektet.

Studieförbunden i Gnesta har beslutat att de ska inleda ett motsvarande arbete i den egna kommunen.

I ovan beskrivna arbete har studieförbunden inlett den process, som i enlighet med projektets syfte och mål, har för avsikt att utveckla dialogen mellan politiker, tjänstemän och studieförbund samt att möta människors behov av mötesplatser och möjligheter till påverkan. Målen är med andra ord både öppna och långsiktiga, och resultaten måste ses mot bakgrund av att projektet bara har pågått i ett drygt år. Om studieförbunden ska lyckas etablera en god dialog med politikerna krävs ett långsiktigt och träget arbete. Det är naturligtvis också viktigt att skapa kontakter med oppositionen då maktskiftet fordrar att nya relationer stärks eller byggs upp.

Det är svårt att avgöra hur många nya kontakter som har skapats genom projektet. Enskilda studieförbunds företrädare har säkerligen haft kontakt med enskilda politiker, både kontinuerligt och vid enstaka tillfällen. Det vi i dag vet är

«Under projektet har jag ändrat min uppfattning. I studieförbunden finns en oerhört stor resurs och väldigt många inom kommunen är ovetande om förbundens kompetens.»

Bo Nordebrink, kommunal tjänsteman i Strängnäs

att en del kontakter, på grund av projektet, gjorts gemensamma för alla medlemmar i de lokala samråden samt att dialogen mellan studieförbund och politiker och tjänstemän utvecklats. Detta gäller kanske särskilt kontakter mellan studieförbunden och andra nämnder än kulturnämnderna, till exempel stadsbyggnadskontoret i Strängnäs och Vuxenutbildningscentrum i Vingåker.

Även om politiker i allt mindre grad har en personlig erfarenhet av studieförbundens verksamhet är de oftast ”hemma” i den idéburna världen. De politiker som deltog i ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” hade redan före projektet en klar uppfattning om studieförbunden och bilden verkade inte förändras särskilt mycket under resans gång. – *Jag är förälskad i Folkbildning*, sade Bengt Nilsson, ordförande i Fritids- och kulturnämnden under projekttiden.

När det gäller de kommunala tjänstemännen är bilden en annan. I Strängnäs fick de under projektets gång upp ögonen för studieförbunden och hur de kan använda dem som en resurs i konkreta frågor. Avtalet mellan det lokala samrådet och kommunens Kultur- och fritidsförvaltning var ett erkännande från kommunen. Nu är studieförbunden en part att diskutera utvecklingsfrågor med.

”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” är ett arbete som kommer att formas på olika sätt i de kommuner som vill bedriva ett liknande arbete i framtiden. Det är de lokala förutsättningarna, exempelvis i form av lokala samråd, relationer studieförbunden sinsemellan, relationer mellan studieförbunden och kommunen, förbundens förankring bland medborgarna och länsbildningsförbundets roll som avgör hur arbetet kommer att gestalta sig.

ERFARENHETER OCH LÄRDOMAR

Kompetensutveckling

Emellan studieförbunden råder stor enighet om att förutsättningen för verksamhetens fortlevnad är att den genomsyras av hög folkbildningskvalitet. Det finns också en insikt om att folkbildningens idé och särart ständigt måste levandegöras, inte minst på grund av att verksamheten är målstyrd och därmed saknar detaljregler som anger vad som är tillåtet och vad som inte är önskvärd verksamhet. Det är rimligt att anta att innebörden av begrepp som folkbildningens idé och särart inte är självklara för den som är nybliven förtroendevald, cirkelledare eller nyanställd i ett studieförbund. Också bland dem som varit verksamma länge sker troligen en värdeförskjutning över tid om inte diskussionen om begreppet god folkbildning ständigt hålls levande. Studieförbunden har anledning att prioritera en kompetenshöjning i ”folkbildningens idé och särart”.

För det lokala lobbingsarbetet är en god självkänedom en grundförutsättning. Studieförbunden, länsbildningsförbunden och Folkbildningsförbundet måste hjälpas åt för att lobbingsarbetet ska bli så kvalitativt och effektivt som möjligt.

Resurser

Av den utvärderingsenkät som Folkbildningsförbundet sände ut till studieförbunden i Vingåker och Strängnäs framkom att tids- och personalbrist upplevdes som de mest hämmande faktorerna i projektarbetet. Med bilden är splitt-rad. I Vingåker upplevde inte studieförbunden brist på resurser i samma utsträckning som i Strängnäs, möjligen beroende på att man i Vingåker såg större fördelar med projektet i form av ökat samarbete, långsiktig gemensam planering och förbättrade kontakter med politiker och tjänstemän. I Strängnäs är också studieförbunden över lag positiva till samarbetet och resultaten av detta, men många tycker att arbetsbelastningen stundtals varit tuff, mycket på grund av att inte alla studieförbund funnits på orten. Med tanke på den ekonomiska och personella situation som råder på studieförbunden kan man dock finna det anmärkningsvärt att fyra av nio studieförbund inte alls kände av någon resursbrist. De flesta framhäver att de upplevt projektet som positivt och lyckat.

Alla som deltar i ett utvecklingsarbete av det här slaget har fullt upp i sin dagliga verksamhet. För att projektet ska bli framgångsrikt krävs att de som medverkar i arbetet tycker att projektet är angeläget och meningsfullt. Dessutom krävs det som alltid drivande personer som kan entusiasmera de medverkande att engagera sig och prioritera egna arbetsinsatser i projektet. I Sörmland var insatserna från länsbildningskonsulenterna och Folkbildningsförbundets projektledare avgörande för att projektet skulle lyckas.

Informationshanteringen

En svårighet under arbetets gång har varit att nå ut med information till alla parter om projektet och vad det kan tillföra kommunen. Det är långt mellan projektmötena. Den dagliga verksamheten, både för studieförbund, kommun och politiska organisationer, måste ha sin gång. Detta innebär att det ibland tar ganska lång tid innan man kan planera och genomföra verksamhet och ännu längre tid innan man ser resultat.

Uppföljning

I en av de kvalitativa intervjuerna som Folkbildningsförbundet lät göra med projektets medverkande säger en studieförbundsrepresentant från Vingåker följande: – *Projektet är en jättebra kick för mig rakt in i folkbildningsarbetet. Vingåkersdagen gav en mängd nya kontakter. Men vi borde ha fångat upp mer av allmänhetens synpunkter.*

Det är en bra summering av arbetet i Vingåker. Studieförbunden uppbringade en stor gemensam kraftansträngning som resulterade i ”En dag för Vingåkers framtid”. Dagen gav som tidigare nämnts mycket i sig i form av en förbättrad dialog, en mötesplats för medborgarna samt cirklar kring några av dagens

«Vi vill ju vara med och påverka. Man vill ju vara engagerad.»

Tapani Aho, deltagare i rockcirkeln som engagerade sig i Läggstaplanerna

diskussionsämnen. Dock kunde det säkert ha blivit än mer aktivitet efter dagen om studieförbunden lagt mer kraft på uppföljningsarbetet.

– Vi var kanske lite naiva som trodde att deltagarna skulle fortsätta diskussionerna på eget initiativ, säger länsbildningskonsulent Jan-Eric Rosenqvist.

DELPROJEKT "DIALOG LANDSTINGET"

Projektet syftade också till att öka medvetenheten om studieförbundens roll och betydelse hos landstingets politiker och tjänstemän. I efterhand kan man konstatera att det är svårt att mobilisera krafter till att förbättra samarbetet med kommuner och landsting samtidigt. Studieförbundens resurser räckte helt enkelt inte till och därför blev inte så många av planerna av. Till exempel ställdes båda konferenserna för landstingets politiker och tjänstemän in. Länsbildningsförbundet skickade dock ett välkomstbrev med "studiecirkelcheckar" till alla nyvalda i landstingsfullmäktige och till landstingets kulturnämnd. Länsbildningsförbundet i Sörmland har redan ett gott samarbete med landstinget genom projektet "Det goda livet".

BEHÖVER KOMMUNERNA STUDIEFÖRBUNDEN?

För bara ett tiotal år sedan hade politiker ofta egna erfarenheter av att gå i studiecirkel, men så är det inte lika ofta nu. Det saknas i många fall strukturer för samarbete mellan studieförbunden och kommunen, vilket har lett till en starkt försvagad relation och allt färre diskussioner mellan kommunvärlden och de idéburna organisationerna.

Samtidigt söker kommunerna nya former för att vitalisera demokratin och få fler medborgare att aktivera sig. Det finns alltså ett ömsesidigt behov av dialog för att precisera hur parterna kan bidra till en positiv samhällsutveckling som gör kommunen attraktiv för medborgarna att leva och bo i.

Kommunernas syn på stödet till studieförbunden

Det är viktigt att kommunerna reder ut hur de ser på bidragen till studieförbunden och att de skiljer på de olika formerna. De generella bidragen, de villkorslösa, bygger på syftet med samhällsstödet till folkbildningen. Folkbildningens kärna är det fria och frivilliga. Kommunens invånare bestämmer själva vad de vill bilda sig i och bidragen faller ut därefter. De villkorade bidragen använder sig kommunerna av när de vill att studieförbunden ska prioritera en viss målgrupp, till exempel invandrare eller funktionshindrade. Bidragen är styrda men öppna för alla studieförbund.

Om kommunen vill lägga ut en verksamhet på uppdrag, ”paketeras” den utifrån kommunens egna syften och mål. Om ett studieförbund tilldelas uppdragsutbildningen betalas detta för sig. Utbildningen ska alltså inte rapporteras för andra bidrag.

Det är inte ovanligt att kommunerna vill att studieförbunden ska prioritera barn- och ungdomsverksamhet och därför öronmärker pengar till sådan verksamhet. För studieförbunden är detta ofta problematiskt, då pedagogiken bygger på att deltagaren är en vuxen, kritiskt tänkande person. Studieförbunden har utvecklat en kompetens när det gäller vuxna människors lärande och utveckling och bör tydliggöra för kommunerna att barnverksamhet inte överensstämmer med folkbildningens roll och uppgift.

STUDIEFÖRBUNDENS DUBBLA DEMOKRATIROLL

”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” har tydliggjort studieförbundens demokratiska roll. Cirkeln framhävs vanligen som en skolning i demokrati för individen, men projektet har även visat att studieförbunden kan fungera som en demokratisk resurs i en bredare mening.

Projektet har synliggjort att studieförbundens kan inta en konkret demokratiroll i förhållande till samhällsbygget. Den rollen är dubbelriktad. Dels kan förbunden kanalisera medborgarnas behov och synpunkter till beslutsfattare, dels kan de fungera som en demokratisk resurs när beslutsfattare önskar medborgarnas åsikter i ett ärende. Med andra ord kan studieförbunden inta en ”mäklarroll” åt båda hållen.

Med denna beskrivning blir det tydligt att Vingåker var ett exempel på den ena rollen och Strängnäs på den andra. En dag för Vingåkers framtid fungerade som en plattform för att synliggöra medborgarnas latent önskemål och funderingar. I Strängnäs fungerade studieförbunden som en kanal mellan kommunen och medborgarna i stadsplaneringen av Läggesta.

Det finns ingen brist på idéer och politiskt engagemang i samhället. Det vet vi som arbetar med folkbildning. Bristerna ligger i hur idéerna och engagemanget fångas upp av politiker och media. Avståndet mellan väljare och politiker måste kortas. Många tycker att det är krångligt att nå fram till de politiska beslutsfattarna och avstår därför från att försöka påverka. Det är en fara för demokratin. Här har studieförbunden en viktig roll att spela. Som ett komplement till de politiska partierna kan förbunden fånga upp och kanalisera medborgarnas tankar och idéer.

Studieförbunden erbjuder fotfäste för människors tankar och idéer. Medborgarna måste ges möjlighet att diskutera sin närmiljö över parti- och andra värde-

ringsgränser. Ur demokratisk synvinkel är det av stor vikt att studieförbunden är synliga i alla Sveriges kommuner och att människor känner till deras dubbla demokratiska roll.

Om bara förutsättningar finns kan människors intressen och engagemang utvecklas och tänjas i det oändliga. I enlighet med statens syfte för folkbildningen eftersträvar studieförbunden att *alla* i Sverige ska ha möjlighet att bilda sig, det vill säga även utbildningsmässigt, socialt och kulturellt missgynnade personer.

Genom att finnas där människor bor – i städer, förorter, på landsbygd och i glesbygd – kan studieförbunden nå människor från alla samhällsklasser och ursprung. Men det räcker inte att bara finnas till, studieförbunden måste ofta aktivt söka upp medborgarna och använda ”mun mot mun metoden” för att informera om vilka möjligheter de har att erbjuda. Människors engagemang är ingen bristvara, men det behövs en stabil grund för att engagemanget ska kunna gro. I Vingåker arrangerade studieförbunden samtal om kommunens framtid för 250 medborgare. Det var ett evenemang som definitivt fungerade som grund för ett växande samhällsengagemang och, inte minst, som en plats för möten mellan människor.

Studieförbunden fyller en viktig roll som bollplank och uppfångare av idéer. Det gäller att utveckla människors egna intressen och samtidigt erbjuda utbildningar och cirkelverksamhet utöver det väntade. Det är spännande att i efterhand se resultatet av Läggstacirkelarna. Vad hände när man ”slängde in” ett oväntat diskussionsämne i en av andra skäl dynamisk grupp? Det visade sig att det hände mycket. Cirkeldeltagarna hade mängder av åsikter och de framfördes så väl så att stadsplanen förändrades.

Genom lokal studieförbundsverksamhet utvecklar människor sina möjligheter att medverka i samhället – de får därigenom ett starkare fotfäste i demokratin.

För att studieförbundens demokratiarbete ska bli fruktsamt krävs att förbunden tydliggör på vilket sätt de är en demokratisk resurs i samhället. Det behövs gedigna informationsinsatser gentemot både medborgare och kommuner om studieförbundens dubbla demokratiroll.

LOKAL NÄRVARO FÖR LOKAL DIALOG

Studieförbundens strukturomvandling med färre antal lokalavdelningar, anställda och förtroendevalda har medfört att den lokala närvaron har minskat eller upphört på många orter. Detta påverkar studieförbundens möjligheter att bygga upp relationer med kommunföreträdare och att etablera en plattform för lokal utveckling.

Det ligger i kommunernas och landstingens intressen att pengarna de investerar går till verksamhet som bedrivs i området. Minskningen av antal lokalav-

”Dialogen med företrädare för kommunerna försvåras i dag av att samtliga studieförbund inte finns representerade med bemannade kontor eller med förtroendemannaorganisationer i samtliga kommuner. Därför är ett ökat samarbete mellan studieförbunden i det opinionsbildande arbetet nödvändigt. Studieförbunden kan hjälpas åt, bland annat genom att representera varandra i kontakterna med till exempel kommunernas företrädare. Detta underlättas genom att stärka eller bygga upp kommunala/lokala samråd eller nätverk.”

Ur det gemensamma brev som de tio studieförbundens ordförande riktade till länsbildningsförbundens och studieförbundens alla medarbetare på temat ”Låt oss samlas kring opinions- och kvalitetsarbetet!”.

---

delningar innebär att studieförbunden måste finna nya metoder att nå regionala och lokala politiker och tjänstemän. Den personliga *dialogen* mellan studieförbunden och bidragsgivarna är central för att säkra studieförbundens framtid.

Den lokala närvaron är avgörande för hur studieförbunden ska kunna upprätthålla relationer, både till kommunens förtroendevalda och tjänstemän och till varandra. För närvarande blir det de studieförbund som har lokal närvaro som bidrar till utveckling och påverkan för alla.

Folkbildningsförbundet och studieförbunden centralt och regionalt har de närmaste åren en viktig uppgift i att stimulera och stärka lokala samråd eller andra samverkansformer för att ge goda förutsättningar för det lokala samarbetet mellan studieförbunden i varje kommun.

Det finns inte någon självklar modell och olika tänkbara lösningar bör därför diskuteras, liksom hur de ska finansieras.

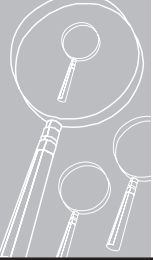
En väg till förbättrad dialog mellan studieförbunden och kommunen kan vara att förbunden ger varandra mandat att representera varandra i samtalen med politiker och tjänstemän. En modell är att ett enskilt studieförbund, det lokala samrådet eller andra samverkansformer för studieförbunden i kommunen tar den rollen. På så sätt blir det lättare att hålla samtalen med beslutsfattarna levande och man behöver inte riskera att några studieförbund inte dyker upp när kommunen kallar till möte. En sådan lösning kan dock komma att kräva att de studieförbund som representerar de andra på något sätt kompenseras för detta.

En annan modell är att Länsbildningsförbundet eller en representant utsedd av Folkbildningsförbundet tar rollen som studieförbundens lokala representant i kommunen.

Ytterligare en möjlighet är att studieförbunden ansluter sig till ett gemensamt "Folkbildningshus" som i egenskap av förvaltare av många studieförbund sannolikt borde ha en större tyngd i kontakten med kommunerna. Samarbete mellan studieförbunden innebär definitivt inte att de ska ge avkall på sina profiler, men tillsammans kan de föra fram det som förenar dem.

GEMENSAMMA MÅL – OLIKA ROLLER

Ökad samverkan är avgörande i det viktiga arbetet med att lyfta fram studieförbundens betydelse för individer och samhället. För att det studieförbundsgemensamma arbetet ska bli framgångsrikt måste alla arbeta mot samma mål. Genom sin gemensamma organisation Folkbildningsförbundet bör studieförbunden formulera mål och ge ramar för gemensamma satsningar, göra insatser på nationell nivå och erbjuda underlag som stöd för det lokala och regionala arbetet. Målet är gemensamt men vägen dit kan se olika ut. Det är de lokala förutsättningarna och den lokala kreativiteten som styr hur arbetet gestaltar sig i kommunerna.

Det positiva är de bättre kontakterna och fördjupade relationerna mellan kommunen och studieförbunden, men också mellan förbunden. Det negativa är tidsbristen och att inte alla studieförbund deltagit aktivt i projektet. Så sammanfattar en projektdeltagare i Strängnäs.

Hans Noreliusson, Frikyrkliga studieförbundet, FS, har svårt att få tiden att räcka till för jobbet i tio kommuner. Han har enligt egen uppgift svårt att säga nej till många arbetsuppgifter och förklarar att inte en enda dag på jobbet under de nio åren i studieförbundsbranschen har varit tråkig. För projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft" kände han dessutom lite extra eftersom det rörde hemkommunen.

Kontakterna med kommunen har definitivt förbättrats genom projektet. Som alltid bygger de goda relationerna på det personliga mötet. Nu ringer en kommunal tjänsteman och säger "hallå där, det är Bosse."

– Tyvärr har inte alla studieförbund varit aktiva. Men för oss som samarbetat har det varit värdefullt. Nu är vi mer kollegor än konkurrenter. Det är projektets förtjänst.

Hans Noreliusson

Hans Noreliusson tar exemplet Mariefred, där han bor och arbetar. Där samverkar FS och NBV kring ett antal temakvällar om hur och varför vi firar våra helgdagar. Allt för att inspirera till goda samtal om våra traditioner och våra liv.

Flera studieförbund samlade sig till en gemensam protestaktion när kommunen föreslog att ersättningar till lönebidragstjänster skulle tas bort.

– Jag har insett att vi kan göra mycket mer tillsammans. Nätverken är ett måste. Alla studieförbund med sina respektive medlemsorganisationer har stor genomslagskraft, säger Hans Noreliusson.

Sen säger han; det är nog mest cirkeldeltagarna som skulle märka om studieförbunden försvann från kommunen. Fast efter hand skulle nog allt fler reagera över det krympande utbudet av konserter, föreläsningar och teater.

– Vi jobbar mest på, är alldeles för osynliga och dåliga på att marknadsföra oss, säger Hans Noreliusson självkritiskt.

Under projektet gjordes ett utskick till cirkelledare och cirkeldeltagare för att få så många som möjligt att engagera sig i och lämna in synpunkter om planerna för ett bostadsområde i Läggesta utanför Mariefred. Studieförbundens gemensamma budskap var; "Det är vårt eget deltagande, inflytande, delaktighet och ansvar som påverkar framtiden. Det är vår demokratiska rättighet och skyldighet."

En förutsättning för att projektet skulle fungera var ett väl etablerat lokalt samråd med länsbildningskonsulenten som den drivande och sammanhållande kraften. Hans Noreliusson sänder en eloge till Sörmlands länsbildningskonsulent Jan-Eric Rosenqvist.

Strängnäs kommun tog intryck av kritiken mot byggplanerna i nytt bostadsområde. Via studiecirklar kom allmänheten till tals och kommunen fick in många värdefulla synpunkter. Allt som en effekt av projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft".

När Strängnäs kommun beslutade sig för att utveckla dialogen med studieförbunden var det naturligt att undersöka om studiecirklar kunde vara lämpliga remissinstanser för byggplaner i det nya bostadsområdet Läggesta. En av cirkelledarna är Marie Andersson som stolt visar ett klipp från lokaltidningen om hur kommunen tagit intryck av medborgarnas synpunkter.

– Kul att vi fick lite resultat av vårt arbete i cirkeln. Ensam kan man inte påverka, man måste vara många.

Marie Andersson har alltid varit aktiv i föreningslivet och rötterna finns sedan barndomen i nykterhetsrörelsen. Nu jobbar hon på MHF och NBV. Hon håller med om att studiecirklar erbjuder viktiga mötesplatser, är utvecklande för demokratin och ett sätt för människor att delta i samhällsprocessen. Kanske använder hon inte just de orden. Hon pratar om gemenskap, om att träffa nya människor, utbyta erfarenheter och därigenom utvecklas.

Hon tycker definitivt att det behövs andra vägar vid sidan om de politiska partierna för att påverka samhällsutvecklingen.

– Många politiker vet inget om vad folk i allmänhet egentligen tycker. De kör sitt eget race. Det är väl enklast så, men får de tillräckligt starka påtryckningar måste de ta intryck.

Att en studiecirkel kan vara ett sätt att påverka beslutsfattarna, det har hon egna erfarenheter av.

– När vi diskuterade och gick igenom Läggesta-planerna var vi från början inställda på att vårt arbete skulle påverka kommunen.

Allmänheten är nog positivt inställd till folkbildning tror hon. I alla fall de som redan deltar i en studiecirkel, men många har inte tid och avgifterna är för höga.

– Folk är så stressade att de inte hinner bry sig om framtiden. Studieförbunden måste undersöka vad som intresserar människor. Man kan inte stanna kvar i det

gamla. Det går inte att stå och stampa på samma ställe, säger hon bestämt.

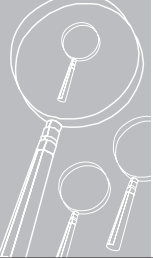
Studieförbundens verksamhet har en positiv inverkan på utvecklingen i kommunen. Det är självklart för Marie Andersson. Tyvärr för studieförbunden en alldeles för anonym tillvaro. Hon pekar på stora brister i marknadsföringen och att det är viktigt att synas mycket mer i media. Det är för få ungdomar som har hittat till studiecirklarna. Kanske passar formen inte för ungdomar, funderar hon.

Marie Andersson

– Många ungdomar vet inte vad en cirkel är. De ifrågasätter varför man måste ha bestämda tider, fylla i närvarolistor etc. Det verkar tråkigt.

För Marie Andersson är cirkellivet allt annat än tråkigt. Att gå i studiecirkel handlar inte alls bara om att lära sig något, att studera. Det är något mycket mer. Men det går inte att förklara. Det måste upplevas. Det handlar om att knyta kontakter, om att ha roligt och att lära för livet.

Svårt att gå vidare efter gemensam kraftsträngning. Viktigt projekt tappade farten, när tidsbrist och gamla rutiner ersatte nymornat samarbete.

– Vi är en viktig mötesplats för alla slags människor. Vi möjliggör folkbildning och vi utför en betydande kultur-gärning.

Sven Dahlgren på Studieförbundet Vuxenskolan (SV) i Vingåker funderar ett tag över allt detta och konstaterar att studieförbundens verksamhet är unik. Projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” har fått honom att stanna upp och tänka på vad verksamheten egentligen innebär för människor. Det har varit lite av en aha-upplevelse: visst ja, mitt jobb är nog ganska viktigt. Ibland är det lätt att känna sig som något som bara kostar pengar i kommunens budget.

– Kanske har vi egentligen en maktposition, tänker han vidare. Vi når ut till många, många människor och skulle kunna spela en roll som förmedlare av folks åsikter.

Sven Dahlgren

Men studieförbunden använder sig inte av någon maktposition och är inte särskilt aktiva i debatten i Vingåker. Återigen undrar han retoriskt när allt detta ska göras.

Projektets idé var enkelt uttryckt att förbättra kontakterna mellan kommunen och studieförbunden åt båda håll, sammanfattar Sven Dahlgren.

– Vi skulle lära oss förstå hur de tänker och tycker och de skulle få upp ögonen för hur duktiga vi är.

Positivt är samarbetet med de andra studieförbunden och med kommunen, vilket resulterade i en dialogdag för allmänheten om olika aktuella frågor. Negativt är att samarbetet rann ut i sanden och att det inte blev någon uppföljning av det som kom att kallas Vingåkersdagen.

Fram till och med våren 2002 hade projektdeltagarna flera gemensamma bra möten om Vingåkersdagen och studieförbundens gemensamma nationella kampanj ”Cirkeln runt 100”. Framåt hösten stannade samarbetet upp, inga fler möten genomfördes, och Sven Dahlgren är lite tveksam till vad projekt egentligen har lett till.

– Inget finns sagt om någon fortsättning. Vi studieförbund är trots allt konkurrenter. Det går inte att komma ifrån. Alla sliter för att få ihop sina timmar.

Länsbildningsförbundet verkar ha släppt projektet och det händer nog inte så mycket mer, tror han. Under projektet engagerade sig dock Länsbildningsförbundet hårt och var drivande, tog fram affischer och broschyrer till dialogdagen.

Sven Dahlgren önskar sig en mer bestående effekt av projektet för samarbetet mellan studieförbunden i kommunen. En anledning till att projektet stannade upp kan vara att det bara finns tre förbund på plats i Vingåker, långtidssjukskrivningar på kollegornas kontor och så den eviga tidsbristen.

När det gäller dialogen med kommunens företrädare, politiker och tjänstemän, har nog vissa förbättringar gjorts, anser Sven Dahlgren. SV har engagerats av den nya politiska ledningen i kommunen för att hålla i utbildningar i mötesteknik.

Han tror inte att allmänheten känner till själva projektet, men däremot att studieförbunden var några av arrangörerna bakom Vingåkersdagen. SV har ökat antalet deltagare, men det tror han bara marginellt beror på projektet.

Studiecirkel som påtryckningsmedel i kommunpolitiken. Det fungerar i Strängnäs visar projektet "Folkbildning som lokal utvecklingskraft". Viktigt alternativ för dem som inte är partianslutna, anser en cirkeldeltagare.

Rune Jarl

Studiecirkelarna har stor betydelse för människor som inte är inne i politiken. De kan vara med och påverka via cirklar som t ex Läggesta, säger Rune Jarl.

– Jag har varit med och lämnat in skrivelser till kommunen om olika frågor. Det är lätt att få kontakt med tjänstemännen och det känns meningsfullt att yttra sig. Men studiecirkelarna är viktiga på andra sätt också.

– Folk kommer ihop och får prata. Det är viktigt att man får säga det man tycker och tänker.

Rune Jarl, som hunnit passera pensionsåldern, har ett långvarigt förhållande till folkbildning. Han gick sin första studiecirkel som 16-åring på 1940-talet i esperanto. Många deltog i cirkeln med förväntningar och förhoppningar om att kunskaperna i esperanto skulle leda till kontakter i andra länder. Under senare år har han deltagit i de i Strängnäs mycket populära cirkelarna, "Lär känna din kommun", som leds av före kommunpolitikern Kenneth Nilsson.

Vad skulle hända om de inte fanns några studieförbund i din kommun? Livsfarligt och dåligt, sammanfattar han självklart. Att tro att det räcker med de politiska partierna för att påverka i samhället är ett gammalmodigt sätt att se på samhällsutvecklingen, anser Rune Jarl.

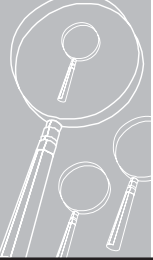
– Det behövs alternativ. I en studiecirkel har alla lika mycket att säga till om. Men den som går in ett parti måste nog vara med ganska länge för att kunna göra sin röst hörd.

Allmänheten är positivt inställd och känner till studieförbundens verksamhet till en del. Men studieförbunden måste börja tänka i lite mer moderna banor för att kunna

engagera fler deltagare. Man måste fånga upp dem som inte är aktiva på annat sätt. Unga pensionärer vill nog engagera sig i samhällsfrågor, tror han.

I och med Läggestacirkeln fick Rune Jarl egna inblickar i samhällsplaneringen och många nya kunskaper. Man får nya infallsvinklar via deltagarna och det är lätt att bli inspirerad.

– Vi fick en känsla av att kommunen tog till sig våra kommentarer. Och de borde tycka att det är intressant att få in synpunkter från vanligt folk.

Studieförbundens aktivitetsdag i Vingåker satte igång idésprutorna och skapade bykänsla. Men studieförbunden måste bli bättre på marknadsföring så att fler ungdomar lockas med i debatterna.

Initiativet var bra, men organisationen bristfällig och marknadsföringen av Vingåkersdagen skulle ha varit mycket proffsigare. Det vikta informationsbladet som delades ut till samtliga hushåll ger Tobias Landler, cirkelledare på Sensus, inte mycket för. Marknadsföring är inte precis studieförbundens starka sida låter han förstå.

Under Vingåkersdagen, som arrangerades inom projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft”, ansvarade Tobias Landler för ett temarum om kultur. Det handlade om möjligheterna att få till stånd ett kulturhus i Vingåker. Det var inte särskilt många som ville diskutera kulturhusplanerna. Och det tycker han förstås

Tobias Landler

var trist, men att arrangera en debattdag då människor kan samlas och diskutera viktiga utvecklingsfrågor i kommunen är bra.

– Det är ett bra sätt att få fram idéer för alla vågar säga vad de tycker. Det skapar bykänsla och vi borde ha en Vingåkersdag varje år.

Tyvärr var det alldeles för få ungdomar som passade på att diskutera framtiden. Kanske beror det på att Vingåkers kommun aldrig riktar sig till ungdomar. Man känner sig klappad på huvudet, menar Tobias Landler. Han är också kritisk mot ungdomarna själva.

– Ungdomar vill inte engagera sig. De behöver lite mer makt under ansvar.

Han har gått i studiecirkel sedan 10-årsåldern och började med att spela i ett band. Senare var han med och startade Vingåkersrevyn, ”Sveriges yngsta revy”, i studiecirkelform förstås. Därefter arrangerade han konserter, som blev otroligt populära, med stöd av ett studieförbund. Folk kom i busslaster till Vingåker. Så visst är studieförbundens verksamhet viktig, anser Tobias Landler.

– Men de skulle kunna betyda så mycket mer för många fler om de var lite mer aktiva och t ex gick ut i skolorna och presenterade sig. Nu verkar de nöja sig med det de har.

Det är nog bara de som går i cirkel som skulle sakna verksamheten om studieförbunden försvann. Allmänheten känner nog inte till så mycket om folkbildning och studiecirkel, men det behövs verkligen alternativa vägar för att påverka utvecklingen i samhället, menar Tobias Landler.

– Politiken är en helt egen värld där det är svårt för folk att ta sig in. Studieförbunden kan hjälpa medborgarna att utveckla sitt engagemang. Jag har lärt mig massor.

Bilaga projektplan

FOLKBILDNING SOM LOKAL UTVECKLINGSKRAFT

Ett pilotprojekt med partnerskap mellan kommuner, landsting och studieförbund.

Medverkande:

Studieförbunden i Strängnäs och Vingåkers kommun

Strängnäs kommun och Vingåkers kommun

Landstinget i Sörmland

Länsbildningsförbundet i Sörmland

Länsförbundet i Sörmland

Folkbildningsförbundet

Kommunförbundet

Landstingsförbundet

Projektansvarig: Maicen Ekman

Projektledare: Eiwor Backelund

Regional projektledare: Jan-Eric Rosenqvist

Projektets godkännande: Förbundsstyrelsen den 4 maj 2001

Bakgrund och inriktning

Folkbildningsfrågorna lyfts fram i många sammanhang just nu. Inte minst i demokratiutredningen, folkhälsokommittén och kunskapslyftskommittén. Regering och riksdag har flera gånger pekat på den viktiga verksamhet som studieförbund och folkhögskolor bedrivit inom kunskapslyftet. Kunskapslyftskommitténs utvärderingar visar att folkbildningen är bra på att nå korttidsutbildade, invandrare och handikappade. Dessutom har det varit färre deltagare som avbrutit sin utbildning än de som gått utbildningen genom annan anordnare. Studieförbundens orienteringskurser har varit mycket uppskattade.

Folkhälsokommittén har pekat på det positiva samband som finns mellan kultur – engagemang – folkbildning och hälsa. Studieförbunden breddar kulturintressena i samhället, ökar delaktigheten i kulturlivet samt främjar kulturupplevelser och eget skapande. Verksamheten är basen för svensk amatör- och hantverksskultur. Hantverkstraditioner som annars riskerar att glömmas bort kan via studiecirklar hållas vid liv. Kulturprogrammen stimulerar många människor att engagera sig i samhällsdebatt och kultur genom att få uppleva samhällsdebattörer, författare, artister och forskare i verkligheten.

Bildning gör att människor lättare kan förstå och påverka både samhället och den egna livssituationen och är därför oumbärlig i en levande demokrati, vilket också demokratiutredningen konstaterat. Studieförbunden är en viktig resurs för att stärka och utveckla demokratin i samhället. Det gäller inte minst inför viktiga beslut i kommunen kring stadsplanering, vård, skolor och omsorg. Mång-

falden av studieförbund innebär att medborgarna oavsett politiska, religiösa eller andra intressen kan finna ett studieförbund som passar dem.

Men lika lätt som det är att se bildningens betydelse, lika svårt är det att mäta den – det är bara deltagarna själva som kan avgöra om de vuxit och utvecklats.

De värden som studieförbunden står för är sammanfattningsvis att:

Studieförbunden

- höjer kunskaps- och bildningsnivån
- sätter deltagaren i centrum genom att utgå från människors egna behov och intressen
- gör kultur tillgänglig för breda grupper av människor som ges möjlighet att uppleva och utöva kultur,
- erbjuder mötesplatser för påverkan och stimulerar till engagemang i samhällsbyggandet
- tillämpar en metodik/pedagogik som passar vuxna både med och utan studievana
- representerar en mångfald av folkrörelser och når genom sina breda nätverk också människor som andra har svårt att nå

Detta leder till

- en stärkt och utvecklad demokrati
- kompetenta och medvetna medborgare
- breddat kulturintresse, ökad delaktighet i kulturlivet samt stimulans till eget skapande
- möjligheter för både kvinnor och män att påverka sin livssituation och skapa engagemang för att delta i samhällsutvecklingen

Det är en rättvisefråga att alla människor ska ges samma möjligheter till folkbildning oavsett var man bor i landet. Studieförbunden finns idag över hela landet och är därför en värdefull resurs för samhället. De ger liv och rörelse både genom den öppna verksamheten riktad mot allmänheten och all den verksamhet som sker i samverkan med studieförbundens medlemsorganisationer. Utan studieförbund skulle en kommun bli mindre attraktiv att leva och bo i för medborgarna.

Syfte

- att öka medvetenheten hos politiker och tjänstemän om studieförbundens roll och betydelse i kommuner och landsting,
- att skapa en förtroendefull dialog mellan kommunen, landstinget och studieförbunden i syfte att öka förutsättningarna för en positiv utveckling i kommunen som leder till att medborgarna mår bra och finner kommunen attraktiv att leva och bo i.

Mål

- att möta människors behov av mötesplatser och möjligheter till påverkan
- att ta fram en modell för hur studieförbunden, kommunen och landstinget kan göra kommunen attraktivare att bo i
- att finna former för partnerskap mellan kommunen och studieförbunden på lika villkor
- att ta fram en gemensam lokal omvärldsanalys
- att formulera mål för en positiv samhällsutveckling i kommunen
- att utifrån omvärldsanalysen formulera en strategi med en precisering av vad parterna ska bidra med för att nå de uppsatta målen

Förutsättningar

Syftet med statsbidraget till folkbildningen är att stödja en verksamhet som syftar till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen genom t ex politiskt, fackligt eller kulturellt arbete. Verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället skall prioriteras. Personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall särskilt prioriteras, varvid invandrare särskilt skall uppmärksammas. Funktionshindrade utgör en annan viktig målgrupp.

I regeringens folkbildningsproposition 1990/91:82 framhålls att ”folkbildningsarbetet skall vara fritt och frivilligt, obundet av stat och marknad, skilt från samhällets läroplansstyrda utbildning och arbetsgivarnas produktionsanpassade personalutbildningar.” Statsrådet anförde att ”I likhet med den fria pressen är en fri och obunden folkbildning en nödvändighet för demokratin” och vidare att ”det inte är bidragsgivarens uppgift att bestämma målen för ett fritt bildningsarbete, de måste ta form inom bildningsarbetet självt.”

Statsrådet förutsatte att kommuner och landsting även fortsättningsvis skulle ta ett ansvar för finansieringen av folkbildningen, och att bidragen från kommuner och landsting skulle vara minst av den omfattning de var vid denna tidpunkt.

Samtidigt som folkbildningens betydelse lyfts fram i olika sammanhang har statsbidraget under den senaste 10-årsperioden minskat med 14 procent och de kommunala bidragen minskat med 40 procent. Detta drabbar givetvis studieförbunden hårt. På sikt är det varken möjligt eller rimligt för studieförbunden att bedriva verksamhet i de kommuner som inte ger anslag till verksamheten.

Det är viktigt att skilja på vad studieförbunden gör med stöd av samhällsbidrag och de uppdragsutbildningar och annan verksamhet som direkt finansieras via externa medel. Folkbildningens eget intresse kan sammanfalla med kommunens och landstingets utan att ge avkall på folkbildningens grundtankar om

fritt och frivilligt. Däremot ska naturligtvis inte kommun och landsting få styra studieförbunden mot viss verksamhet och grupp. Under senare år har det blivit allt vanligare med projektbidrag och medel för särskilda uppdrag istället för att öka de generella bidragen. Folkbildningen har på detta sätt blivit mer beroende av dessa finansieringsformer och fått svårare att helt fritt och självständigt göra sina egna vägval, vilket är en olycklig utveckling.

Metod och organisation

- Folkbildningsförbundet tillsätter en central samordnare som i samarbete med länsbildningskonsulenten planerar arbetet.
- Länsbildningskonsulenten tillsätts som regional projektledare.
- En central styrgrupp med representanter för Folkbildningsförbundet, Kommun- och landstingsförbunden samt Länsbildningsförbundet Sörmland tillsätts.
- En regional styrgrupp inrättas med representanter för Kommunförbundet Sörmland, Landstinget Sörmland och Länsbildningsförbundet i Sörmland.
- Lokala arbetsgrupper med representanter för kommunen och studieförbunden inrättas i Strängnäs respektive Vingåkers kommun.
- Samtalet är den bärande metoden för att finna former för en konstruktiv dialog mellan kommunen och studieförbunden. Länsförbunden är länsbildningsförbundens samtalspart. Projektet kräver långsiktighet. Resultatet syns inte direkt – det är en process.

Genomförande

1. Förankringsprocess i länsbildningsförbund, kommuner/landsting
2. Förankringsprocess bland studieförbunden
3. Omvärldsanalys
4. Dialog – vem gör vad?
5. Överenskommelse
6. Dokumentation
7. Utvärdering

I ett första steg har Länsbildningsförbundet i Sörmland, Strängnäs och Vingåkers kommuner, samt Landstinget i Sörmland gemensamt valts ut av Folkbildningsförbundet och Kommun- och Landstingsförbunden. Folkbildningsförbundets centrala samordnare studerar tillsammans med den regionala projektledaren exempel på och erfarenheter från liknande verksamhet, exempelvis framtagandet av idrottspolitiskt program i Haninge kommun, i partnerskap med idrottsrörelsen. Länsbildningskonsulenten kontaktar studieförbunden lokalt. Studie-

---

förbunden formulerar sig kring folkbildningstanken innan dialogen med kommunen och landstinget påbörjas. Vad är det vi ska framföra till kommunen/landstinget – och hur framför vi det? Vad kan studieförbunden göra just i den här kommunen/på den här orten/i det här landstinget?

Tid

Förankringsprocessen pågår under våren 2001. Projektarbetet inleds i augusti 2001 och pågår till och med 2002. Dokumentation och utvärdering genomförs våren 2003.

Resurser

Varje nivå tar ansvar för de kostnader som uppkommer på respektive nivå.

Kostnaderna för dokumentation och utvärdering delas av Folkbildningsförbundet och Kommun- och Landstingsförbunden.

Projektet ska undersöka möjligheterna till forskarstöd för dokumentation och utvärdering hos Folkbildningsrådet, samt hos utbildningsdepartementet inom ramen för den utvärdering av folkbildningen som föreslås i regeringspropositionen om vuxnas lärande. Det kan även finnas möjligheter att få medel från regeringens demokratipengar.

Bilaga utvärderingsenkät

FOLKBILDNING SOM LOKAL UTVECKLINGSKRAFT

Syfte

Syftet med projektet ”Folkbildning som lokal utvecklingskraft” har varit att söka nya former för dialog och samverkan – både mellan studieförbunden själva och mellan studieförbund och kommun och landsting. Meningen har också varit att i praktisk handling visa studieförbundens möjligheter att bidra till ett kreativt och attraktivt kommunklimat.

Nu när projektiden lider mot sitt slut vore det värdefullt för oss alla att utvärdera våra insatser så att vi kan lyfta fram det vi gjorde bra och lära oss av det som gått mindre bra.

1. Vilken var Din inställning till projektet inledningsvis?
2. Har projektet inneburit några arbetsmässiga förändringar för Dig?
För- och nackdelar?
3. Har resurserna (i form av personal, tid, pengar etc) varit tillräckliga?
4. Tycker Du att samverkan mellan studieförbunden generellt sätt är bra/
mindre bra? Motivera.
5. Har samarbetet mellan studieförbunden ökat som ett resultat av
projektet? Vänligen precisera Ditt svar.
6. Hur tycker Du att projektet har påverkats av att några studieförbund
fattas på orten?
7. Har samarbetet med Länsbildningsförbundet fungerat väl.
Vänligen motivera Ditt svar.
8. Har studieförbundens relationer till politiker och tjänstemän stärkts
under projektiden? I sådana fall – hur märks det?
9. Finns det konkreta tecken på att politikerna och tjänstemännen blivit mer
positiva till studieförbunden (ökade bidrag, uppdrag, förbättrad dialog etc)?
10. Tror Du att arbetet bidragit till ett mer attraktivt kommunklimat? Har med-
borgarna blivit mer delaktiga och engagerade? Vänligen motivera Ditt svar.
11. Tror Du att allmänhetens syn på studieförbunden förändrats under
projektets gång? Vänligen motivera Ditt svar.
12. Tycker Du att projektet i sin helhet varit lyckat? Vänligen motivera Ditt svar.
13. Finns det planer för att fortsätta arbetet framöver?
I sådana fall – vad planeras?
14. Övrigt att tillägga:

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET STUDIEFÖRBUNDENS INTRESSEORGANISATION

Adress Box 730, SE-101 34 Stockholm, Sweden (Barnhusgatan 20, 4 tr)

Telefon 08-412 48 50 Telefax 08-21 88 26

info@studieforbunden.nu www.studieforbunden.nu